

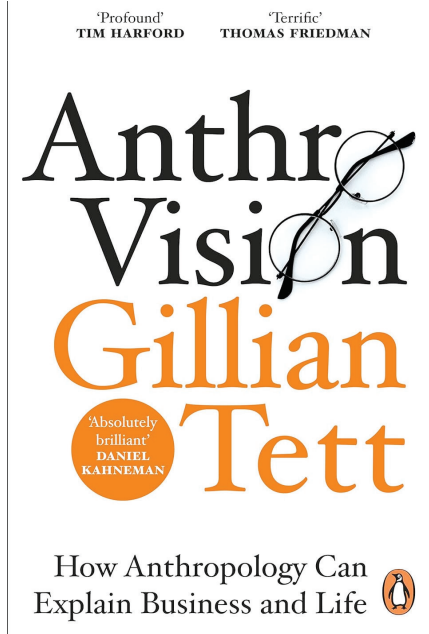
folklor/edebiyat - folklore&literature, 2025; 31(3)-123. Sayı/Issue - Yaz/Summer

Kitap Tanıtımı / Book Review

Gillian Tett, *Anthro-Vision: How Anthropology Can Explain Business and Life*, Random House Business, New York, 2021, 320 s.

ISBN: 978-1847942883

Alper Sezener*

* Dr., Sosyal Antropolog-Ankara-Türkiye/ Dr. Social Anthropologist. alpersezener@gmail.com. ORCID ID: 0000-0001-6718-9141

Gillian Tett'in *Anthro-Vision: How Anthropology Can Explain Business and Life* (Antro-Vizyon: Antropoloji İş ve Yaşamı Nasıl Açıklayabilir, 2021) adlı eseri, antropolojik ilke ve yöntemlerin iş dünyası, teknoloji ve toplumsal yapıdaki güncel kültürel örüntüleri anlamada nasıl işlevsel kılınabileceğini irdelemektedir. Antropolog olarak akademik formasyonunu ve gazetecilik pratiğinden edindiği mesleki deneyimi bir araya getiren Tett, antropolojinin, karmaşık modern sistemlerde insan davranışını şekillendiren örtük varsayımlar, yapılar ve dinamikler hakkında özgün ve derinlemesine analizler sunabildiğini ileri sürmektedir.

Yazarın temel savlarından biri, antropolojinin bireylere ve kurumlara kendi önyargı ve kabullerinin ötesine geçme olanağı tanıyan özgün bir perspektif sunduğudur. Tett'e göre, "antropoloji bize belirsizlikle baş etmeyi, dünyayı farklı merceklerden görmeyi, çeşitli sesleri dinlemeyi ve çoklu bakış açılarına değer vermeyi öğretebilir" (2021: 8). Bu yaklaşımın, giderek daha karmaşık ve iç içe geçmiş hale gelen günümüz dünyasında özellikle önemli olduğu görüşü, yapıtın ana temasını oluşturmaktadır.

Kitabın bir diğer önemli odak noktası ise antropolojinin iş dünyasındaki potansiyel katkılaridir. Tett, işletmelerin özellikle müşteri ve çalışanları anlama süreçlerinde antropolojik içgörülerden önemli ölçüde yararlanabileceğini öne sürmektedir. Ona göre, "antropoloji, işletmelerin müşterilerini ve çalışanlarını kendi inanç sistemleri, değerleri ve sosyal pratikleri olan bireyler olarak kavramalarına yardımcı olabilir" (2021: 41). Bu yaklaşımın benimsenmesi, daha anlamlı ve etkili ürün ve hizmetlerin geliştirilmesine; aynı zamanda daha kapsayıcı ve üretken çalışma ortamlarının oluşturulmasına katkı sunabilir.

Tett, kendi saha deneyimlerinin yanı sıra diğer antropologların araştırmalarından da faydalanarak çok sayıda örnek ve vaka çalışmasına yer vermektedir. Örneğin, kitapta 2008 küresel finansal krizinin arka planını anlamada antropolojik perspektifin nasıl işlevsel kılınabileceği tartışılmakta; kültürel farkındalık ve empati eksikliğinin kriz üzerindeki etkileri analiz edilmektedir. Ayrıca, iklim değişikliği ve toplumsal eşitsizlik gibi küresel meselelerin anlaşılması ve ele alınmasında antropolojik bilgi birikiminin sağlayabileceği katkılar da kapsamlı biçimde ele alınmaktadır.

İş antropolojisi alanındaki güncel örneklerle zenginleştirilmiş olan *Anthro-Vision*, Gillian Tett'in hem antropoloji alanındaki doktora çalışmalarına hem de Londra ve New York'ta edindiği gazetecilik deneyimlerine dayanmaktadır. Kitap, yalnızca kuramsal bir çerçeve sunmakla kalmayıp, "Amazon ormanındaki bir Amazon ambarını anlamlandırmak" gibi otobiyografik anlatılarla da yazarın saha gözlemlerini ve deneyimlerini okuyucuya aktarmaktadır.

Yapıt, temel antropolojik ilkeler doğrultusunda yapılandırılmıştır. Tett, özellikle "öteki" olana karşı empati geliştirmek, kültürel çeşitliliği takdir etmek ve kendi önyargılarımızı sorgulayarak "kör noktalarımızı" görselleştirmek gibi kavramsal temellere vurgu yapmaktadır. Yazarın "diğer yapay zekâ" olarak adlandırdığı bu yaklaşım, antropolojik zihin yapısının –ya da "antropoloji zekâsının"– bireylerin karmaşık sosyal dünyaları daha derinlikli biçimde kavramalarına olanak tanıyabileceğini ileri sürmektedir.

Kitap, antropolojinin güncel ve somut dünya sorunlarına uygulanabilirliğini ortaya koymak amacıyla, her biri belirli bir antropolojik ilke etrafında kurgulanmış üç ana bölümden oluşmaktadır.

İlk bölüm, «tuhaf olanı tanıdık hale getirme» ilkesi çerçevesinde, bireylerin kültürel önyargılarını sorgulamalarını ve farklı yaşam dünyalarına dair duyarlılık geliştirmelerini teşvik etmektedir. Bu bağlamda, bireylerin başkalarının zihin yapılarına ve toplumsal pratiklerine yönelerek empatik ve eleştirel bir kavrayış geliştirebilecekleri savunulmaktadır. Ayrıca, kültürel bağlamların düşünce sistemleri ve teknolojik gelişmeler üzerindeki belirleyici etkisini göstermek amacıyla, örneğin ABD ve Çin arasında yapay zekâ anlayışları temelinde ortaya çıkan kültürel farklar gibi, güncel vakalara yer verilmektedir.

Bu bölümde öne çıkan önemli vaka çalışmalarından biri 2008 küresel mali krizidir. Tett, bu bağlamda türev piyasaları ve yatırım bankacılığı dünyasındaki kültürel normlara odaklanmakta; özellikle finansal elitlerin inovasyon ve nicel modelleme etrafında şekillenen ortak dünya görüşlerinin sistemik riskleri görünmez kılan kolektif bir “kör nokta” yarattığını ileri sürmektedir (2021: 50–55). Kitapta ayrıca, “silo zihniyeti” olarak tanımlanan, bireylerin kendi uzmanlık alanları dışındaki bilgi biçimlerini göz ardı etme eğilimi eleştirilmekte ve antropolojinin bütüncül yaklaşımıyla bu yapısal sınırlılıkları nasıl görünür kılabileceği tartışılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü, antropolojinin temel yaklaşımlarından biri olan “tanıdık olanı yabancılaştırma” ilkesine odaklanmaktadır. Bu yaklaşım, sıradan görünen toplumsal pratikleri, onları ortaya çıkaran kültürel ve tarihsel bağlamlar içinde yeniden düşünmeyi amaçlar. Bölümde, etnografik yöntemin temel ilkeleri olan empati ve kültürel görelilik ön plana çıkarılmakta; gündelik yaşamda olağan kabul edilen uygulamaların ardında yatan anlam sistemlerinin çözülmesi hedeflenmektedir.

Bu bağlamda, katılımcı gözlem gibi temel antropolojik yöntemlerin piyasa dinamikleri ve tüketici davranışlarının anlaşılmasında nasıl etkili bir araç olarak kullanılabileceği tartışılmaktadır. Tett, kültürün –bir topluluğun paylaştığı normlar, değerler, inançlar ve uygulamaların bütünü olarak– kurumsal davranışları ve ekonomik sonuçları biçimlendirmedeki belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Kültürel farkındalığın, işletmelerin küresel pazarlardaki karmaşık süreçleri ve yerel tüketici tercihlerini daha doğru bir şekilde kavramalarına katkı sağladığı ifade edilmektedir. Tett’e göre (2021), bu farkındalık sayesinde şirketler, stratejilerini farklı toplulukların özgün ihtiyaç ve beklentilerine uyarlayarak rekabet avantajı elde edebilirler.

Kitabın üçüncü ve son bölümü, antropolojik bilgi ve yöntemlerin çağdaş iş dünyasındaki somut uygulamalarına odaklanmaktadır. Bu bölümde, Google ve Facebook gibi teknoloji şirketlerinin kullanıcı dostu arayüzler tasarlamak ve tüketici davranışlarını öngörebilmek amacıyla antropolojik içgörülerden nasıl yararlandıkları örneklenmektedir (2021: 135–142). Bunun yanı sıra, Intel’in yürüttüğü etnografik çalışmaların şirketin teknolojik ürünlerini geliştirmekte olan piyasalara uyarlama sürecine nasıl katkı sunduğu gösterilmekte; böylece

antropolojinin ürün geliştirme süreçlerini nasıl dönüştürebildiği ortaya konmaktadır (2021: 155–160).

Bu bölümde dikkat çeken örneklerden biri, Japon iş kültüründe yer alan “nemawashi” kavramının çözümlemesidir. Doğrudan çatışma yerine uyuma öncelik veren bu fikir birliği oluşturma stratejisi, Batılı karar alma modelleriyle karşılaştırılmakta ve kültürel duyarlılığın uluslararası işbirliklerinde nasıl dönüştürücü bir rol oynayabileceği tartışılmaktadır (2021: 145–150).

Kitabın genelinde öne çıkan bir diğer tema ise liderlik ve yenilik (inovasyon) kavramlarına yönelik antropolojik yaklaşımdır. Tett, liderleri, bütüncül düşünmeyi, kültürel çoğulluğu benimsemeyi ve yerleşik normları sorgulamayı içeren bir *Antro-Vizyon* zihniyetini benim-semeye davet etmektedir (2021: 180–185).

Tett’in *Antro-Vizyon* adlı eseri, antropolojik yöntem ve teknikleri iş, finans ve teknoloji gibi modern sistemlere entegre eden özgün bir düşünme biçimini tanımlamak üzere *Antro-vizyon* kavramını merkezî bir terim olarak öne çıkarmaktadır. Bu kavramsal çerçeve, profesyonelleri kendi sektörlerinin dışına çıkmaya ve iş dünyasını antropologların saha araştırmalarında benimsedikleri eleştirel ve refleksif yaklaşımla incelemeye davet eder. Kitap, antropolojiyi yalnızca yöntemsel bir disiplin olarak değil, aynı zamanda bilişsel bir araçlar bütünü olarak konumlandırmakta; problem çözme ve karar alma süreçlerine yeni bir düşünsel perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır (2021: 18–25).

Eserin temel katkılarından biri, örgütler ve toplumsal gruplar içinde davranış ve karar alma süreçlerini şekillendiren, genellikle sorgulanmadan kabul edilen “toplumsal sessizlikler” üzerine geliştirdiği analizdir. Antropologlar uzun süredir örtük kültürel yapılarla ilgilenmekte olsa da, *Antro-Vizyon* bu çalışmaları güncel kurumsal yapılara ve iş dünyasının karşılaştığı yapısal risklere uygulayarak, neden bazı örgütlerin potansiyel tehditleri zamanında tanımlayamadığı ya da değişime uyum sağlayamadığını anlamaya yönelik yeni bir yöntemsel açılım sunmaktadır.

Tett, bu bağlamda antropolojinin kapsayıcılığını genişleterek, liderler, yöneticiler ve politika yapıcılar için uygulanabilir stratejiler önermektedir. Kitap, antropolojiyi yalnızca “egzotik” toplumlar ya da sözde “ilkel” kültürlerle ilişkilendiren indirgemeci anlayışı eleştirirken bu disiplinin günümüzdeki karşılığıyla finans piyasaları, teknoloji merkezleri ve neoliberal ekonomik yapılarla doğrudan ilişkilendirilebileceğini ortaya koymaktadır (2021: 135–160).

Kitap ayrıca kültürel göreliliğin küresel iş ortamlarındaki önemini vurgulamaktadır. Japonya’daki konsensüs oluşturma pratiği olarak bilinen “nemawashi” örneği üzerinden, kültürel farklılıkların anlaşılmasının çok uluslu şirketlerde daha etkili işbirliği ve karar alma süreçlerine zemin hazırlayabileceği ileri sürülmektedir (2021: 145–150). Bu yaklaşım, mevcut antropolojik kuramsal altyapıya dayanmakla birlikte, kültürel farkındalığın küreselleşen ekonomik sistemlerde rekabet üstünlüğü ve sürdürülebilirlik açısından kritik rol oynadığını vurgulamaktadır.

Kitabın özgün yönlerinden biri, Tett'in hem antropolog hem de gazeteci kimliğinin sağladığı çift yönlü bakış açısıdır. Bu çift perspektif, antropolojiyi yalnızca akademik bir söylem olarak değil, aynı zamanda toplumsal olayları ve iş dünyası pratiklerini anlamaya yönelik uygulanabilir bir mercek olarak sunmasına imkân tanımaktadır. Özellikle yorumsamacı antropolojik kuramların güncel iş yaşamına uygulanması yönündeki çabası, eserin öne çıkan güçlü yanlarından biridir.

Bu bağlamda, Tett'in "toplumsal sessizlikler" kavramsallaştırması, Pierre Bourdieu'nün "doxa" (sanı) kavramına açık bir göndermede bulunur. "Doxa", toplum içinde sorgulanmazın meşru kabul edilen, doğal, apaçık ya da "olması gerektiği gibi" görülen düşünce ve pratiklerin bütünüdür. Bu çerçevede "toplumsal sessizlikler", "doxa"nın görünmez yapısal etkileriyle örtüşmekte; alternatif görüş ve eylemlerin tahayyül dahi edilemediği bir düşünsel çerçeve ortaya koymaktadır. Tett, Bourdieu'nün "toplumsal alan" ve "habitus" (edinilmiş eğilimler bütünü) kavramlarını da kullanarak, finans dünyasını kendi ritüelleri, değerleri ve normları olan "kültürel bir kabile" olarak tasvir eder. Ona göre, ekonomik krizlerin altında yatan yapısal sorunlardan biri, bu tür sessizliklerin sürekliliğidir; ve bu sessizlikleri görünür kılmak, ancak antropolojik bir bakış açısıyla mümkündür (2021: 40–45).

Bununla birlikte, Anthro-Vizyon'un akademik derinlikten yoksun olması, antropolojinin yöntem ve tekniklerini indirgemeci bir biçimde sunma riskini de beraberinde getirmektedir. Özellikle antropolojinin bir "araç seti" olarak tanımlanması, ilk bakışta disiplinin pratik faydasını görünür kılmak açısından ilgi çekici olsa da, bu yaklaşımın kuramsal düzlemde aşırı görelî bir tutum sergileyerek antropolojinin epistemolojik derinliğini yeterince yansıtmadığı söylenebilir. Ayrıca, kitapta anekdot niteliğindeki örneklerle geniş yer verilmesi, bilimsellik ve geçerlilik açısından bazı eleştirileri haklı kılacak bir zemin oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anthro-Vizyon, uygulamalı antropoloji bağlamında, disiplinin akademi dışındaki potansiyel işlevine dair süregelen tartışmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Tett, antropolojik yaklaşımı iş dünyasına ve ekonomik ilişkilere uyarlayarak, etnografik duyarlılıkların yalnızca "küçük ölçekli" topluluklara değil, "büyük ölçekli" kurumsal yapılara da uygulanabileceğini göstermektedir. Bu yönüyle kitap, geleneksel saha alanlarını aşan bir metodolojik genişlemeye işaret etmektedir.

Yazarın temel argümanı, antropolojinin bireyler ve kurumlar düzeyindeki kör noktaları açığa çıkarabilecek eleştirel bir düşünme biçimi sunduğudur. Kitap, bu savı üç temel çıkarıma dayandırmaktadır:

- 1) **Bağlamsal Analiz Yetisi:** Antropolojinin toplumsal davranışları geniş kültürel, tarihsel ve yapısal bağlamlar içinde ele alması, genellikle göz ardı edilen örtük normların ve dinamiklerin ortaya konmasına olanak sağlar.
- 2) **Toplumsal Sessizliklerin Görünür Kılınması:** Disiplin, toplumda "doğal" ya da "kendiliğinden" kabul edilen düşünce ve uygulamaları sorgulayarak, yeniliği engelleyen veya riskleri artıran sessizlikleri analiz edebilir.

3) Empati ve Perspektif Çoğulluğu: Başkalarının dünyasını anlamaya yönelik antropolojik eğilim, daha kapsayıcı, esnek ve etkili karar alma süreçlerinin önünü açar.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Anthro-Vizyon, kültürel antropolojinin kavramsal ve yöntemsel araçlarını kullanarak kurumsal yapılarıdaki değerler, normlar, hiyerarşiler, iletişim biçimleri, çalışan ilişkileri ve karar alma mekanizmalarını anlamaya yönelik bir çaba ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kitap, iş antropolojisi ve uygulamalı antropoloji açısından hem kuramsal bir açılım hem de pratik düzeyde somut bir katkı sunmaktadır. Tett, antropolojinin temel yaklaşımlarından olan bütüncül düşünme, kültürel görelilik ve katılımcı gözlem yöntemlerini, karmaşık sosyo-ekonomik sistemlerdeki örtük yapıları ve ilişkileri çözümlemek amacıyla kullanmaktadır.

Çalışma, özellikle kurumsal kültürlerin sembolik ve ritüel boyutlarına odaklanılmasıyla, ekonomik antropoloji ve iş antropolojisiyle yakın temasta olduğu kadar, yorumlayıcı ve sembolik antropoloji gelenekleriyle de epistemolojik bir süreklilik içerisindedir. Finansal kurumlar ve iş dünyasındaki ritüelleri, sembolleri ve anlam inşa süreçlerini çözümleme çabası, Clifford Geertz'in kültürü bir "anımlar ağı" olarak görme yaklaşımına da göndermeler içermektedir. Aynı zamanda Tett'in refleksif bir duruşla, hem içeriden hem dışarıdan bir gözle kültürel mecraları irdelemesi, disiplinin öz-eleştirel dönüşümünü yansıtan çağdaş antropolojik yaklaşımlarla da örtüşmektedir.

Anthro-Vizyon, antropolojik kuramların pratik sorunlara nasıl uyarlanabileceğini göstererek günümüzün küresel ve karşılıklı bağımlılık içeren dünyasında disiplinin güncelliğini ve işlevselliğini savunan zamanında ve ikna edici bir argüman sunmaktadır. Kuramsal olarak yorumsamacı ve postmodern çizgiler taşıyan kitap, sunduğu antropolojik vizyonu "çağdaş yaşamın karmaşasında alternatif bir yol" olarak önermektedir.

Her ne kadar kitapta kullanılan dil ve yaklaşım, bazı akademik çevrelerde "aşırı basitleştirme" eleştirilerine maruz kalsa da, Tett'in çalışması iş antropolojisi ve uygulamalı antropoloji bağlamında önemli ve dikkate değer bir katkı olarak değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Nader, L. (1972). *Up the anthropologist: Perspectives gained from studying up*. In D. Hymes (Ed.) *Reinventing Anthropology* (pp. 284-311). Random House.
- Rauch, M. (2024). Gillian Tett. Anthro-Vision: A New Way to See in Businss and Life. *Administrative Science Quarterly*, 69(3), NP56-NP58. <https://doi.org/10.117700018392241242438>

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).